

ДЕКЛАРАЦІЯ ПРО ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ

Декларація і Конституція

Ці речі змінюють людське життя
і змушують думку чіплятися за них

Валентин БУШАНСЬКИЙ,
Микола БІЛОКОПИТОВ (фото)

Двадцять років тому, 16 липня 1990 року, Верховна Рада УРСР ухвалила Декларацію про державний суверенітет України. Може, і знайдеться язик, який скаже: це – погано. Але не знайдеться той, що скаже: це – неважливо.

28 червня 1996 року Верховна Рада України прийняла Конституцію, котра є основою нормою нашого теперішнього життя. І, звісно, не всім ця Конституція до вподоби. І поготів, більшості – не до вподоби. Бо Конституція, як і світ – річ, котрій притаманне «моральне застарівання». (Особливо в країні, де з мораллю, вочевидь, не все гаразд.) Але, знову ж таки, ніхто не скаже, що Конституція – це зайвиця.

Речі – неоднозначні. Та є серед них – речі важливі. Такі собі визначники, кажучи по-простому, віхи, кажучи патетично, засадничі принципи, кажучи офіціозословно. Ці речі змінюють людське життя і змушують думку чіплятися за них. Попри багатоманітність думок, їхній «плюралізм», даруйте на слові, і Декларація двадцятилітньої давнини, і Конституція (здравиця їй!) – саме з цього шереху.

Є судження, а є – балаканина, як пихато завважив Людвіг Вітгенштайн. Але попри іронічне ставлення до його неосхоластики, варто визнати: у заввазі цій є рація. Право на судження Вітгенштайн визнавав лише за науковцями. Бо їхня вишколена думка, хоч не спро-

можна досягнути абсолютної істини, та, на відміну од балаканини, більш приємніша для слуху й прийнятніша для розуму. А коли щось прийнято не для розуму, то питання істини втрачає сенс. І в какофонії гадок-балачок варто дослухатися до першої скрипки – голосу науки та барабанного гулу – досвіду.

21 червня у великому конференц-залі НАН України відбулася науково-практична конференція «Концепція правової держави у світлі Декларації про державний суверенітет і Конституції України». Організатори заходу: Національна академія наук України, Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, редакція журналу Верховної Ради «Віче».

Леонід Кравчук: «Багато білих плям є в теорії та практиці суверенітету і правової держави, прірва – між науковою теорією і практикою. Може, тому не створено політичної еліти, вона продається бізнесовій еліті. А наукова еліта не досягла повної незалежності від політичних партій»

Юрій Шемшученко:
«Конституція України пронизана духом Декларації»

Валерій Гейць: «Ми готуємо національну доповідь «Національний суверенітет України в умовах глобалізації», де попереджаємо про загрози глобалізації. Вихолощення мовної культури – це вже проблема державного характеру. Яка сьогодні мова – таке життя завтра»

ЗМІ зіпсували читачів. Лінивий журналіст годує його замовним сухпайком, до якого входять: ритуальні гімни, виголошені першими особами; офіційні повідомлення з канцелярії перших осіб; і «ляпи» перших осіб (на десерт). Шкода, що розмова академічних учених не долинула до слуху громадськості. Адже, попри формально-виважену назву, розмова на конференції видалася аж ніяк не формальною й вельми істотною за «вагою». Згадаю учасників: перший Президент України Леонід Кравчук, академік Юрій Шемшученко, академік Валерій Гейць, доктор політичних наук Володимир Горбатенко, кандидат економічних наук, Голова Рахункової палати Валентин Симоненко, доктор історичних наук Андрій Кудряченко, доктор юридичних наук Олексій Ющик, доктор юридичних наук Василь Сіренко, суддя Конституційного Суду Володимир Кампо, доктор юридичних наук Валерій Семчик та ін.

но запозиченим із англосаксонської правової системи і на перший погляд здається стороннім у системі романо-германській, що є чинною в Україні) спонукає дослухатися до «духу» Декларації. Юрій Шемшученко наголосив: верховенство права – це передусім і виключно – верховенство закону. І тому велика відповідальність лягає на творців законів. Україну нині важко назвати «правовою державою», мусив визнати Юрій Шемшученко. У Декларації йшлося про намір України збудувати таку державу. Автори ж Конституції, вочевидь, виявили поквалітивість, визначивши «правовий» характер держави як факт dokonаний.

Олексій Ющик: «У Конституції України нема згадки про Декларацію про державний суверенітет України. Порушено й інші співвідношення. Приміром, там не йшлося про посаду Президента. Та Декларація як основа Конституції виконала свою функцію»

Юрій Шемшученко, зіставляючи дві правові норми – Декларацію та Конституцію, вказав на причинно-наслідковий зв'язок. Без Декларації подальший правовий поступ, подальша суверенізація України були б неможливими. І саме поняття «верховенства права» (хоч і є во-

Ми вже й забули, як це слухати Леоніда Кравчука. Здрібнів нині політик, геть не той пішов. Гнучкість думки і слова заступив гнучкий етос і жорсткий, хоч і гнучко витлумачений, прагматизм. А був час... Звертаючись до минувшини, Леонід Кравчук завважив: Декларацію не варто відривати од історичного контексту. Нині вона не є нормою прямої юридичної дії. Тож «вилюлювати» в ній певні формулювання й намагатися на їх основі вибудувати новітні правові норми – це оманливий і некоректний підхід. А звертаючись до сьогодення... (унік-

Олександр Копиленко: «Можу точно назвати дату, коли професор Бурчак уніс проект постанови, де вперше згадувався інститут президента. Це 24–25 червня 1991 року»

Іван Засць: «Литовський парламент проголосив про відновлення свого суверенітету 11 березня. І це була перша тріщина в цьому «льодовику». Хоча і в Україні питання незалежності лунало на повний голос ще 1989-го»

Василь Сіренко: «Суверенітет у народу забрати неможливо, бо суверенітет творить народ. Поки не знищать народ, буде його суверенітет»

Володимир Кампо: «Рішення Конституційного Суду з одного й того самого питання за одних умов можуть відрізнятися за інших. Реальне право це передбачає»

Валерій Семчик: «Сучасні проблеми використання землі – це наслідок руйнації колгоспів. А на їх основі і треба було створювати сільськогосподарські кооперативи»

ну відсебенькок, процитую одного з учасників зустрічі) Леонід Кравчук «закликав на барикади». Але голос пана Кравчука був утомлений, суголосний настрою громадськості.

Валерій Гейць одразу змістив, як то кажуть, «когнітивні стрілки». Він вимовив слово «глобалізація». Світ звужується, це ми чули. Але у «вузькому» світі з'явилися інституції та їхні очільники, котрі претендують на «розширену» владу у «вузькому» світі. Про ці претензії на владу міжнародних інституцій та про їхні претензії контролювати всі (!) природні ресурси світу – й мовив пан Гейць. Погодьтеся, не часто про таке можна почути. Промовець завважив: політичні міркування – це добре, юридичний формалізм – теж, але не варто забувати й про економіку, вдаючись до політичних міркувань і юридичних формул.

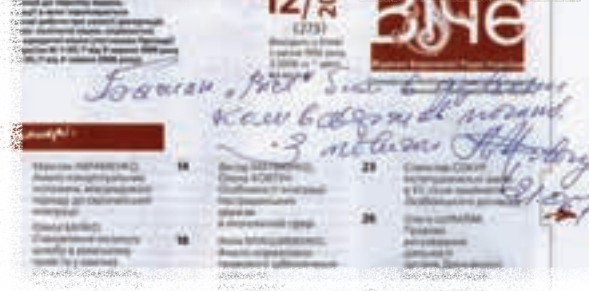
Василь Сіренко привернув увагу учасників до судової реформи. На адресу чинної судової системи нині висловлюється чимало справедливих нарікань. Але проект судової реформи, як наголосив Василь Сіренко, вартий не «нарікань», а крику-застереження. За проектом: повноваження Верховного Суду врізаються, його склад скорочується, Суд перестає бути останньою касаційною інституцією, а

останнє слово залишається за галузевими судами. Тож конституційне право на справедливий судовий вердикт стає – глузуванням з громадянина.

До питання суддівства та нормотворення в Україні звернувся й Володимир Кампо. Він висловив докір на адресу науковців: рішення Конституційного Суду недостатньо осмислюються вченими-правниками. (І, звісно, не всі учасники конференції погодилися зі справедливістю цього зауваження.) Щодо нормотворення, то ця сфера правової діяльності, як наголосив пан Кампо, має ґрунтуватися передусім на засадах «реалізму».

Промова Валерія Семчика була доволі песимістичною. І не дивно, він говорив про поширену практику використання земельних ресурсів. Звісно, важко бути оптимістом, спостерігаючи, як хазяї життя поведуться з правовими нормами, що регулюють земельні відносини.

В Україні ювілей Декларації. І конференція, за характером, мала бути ювілейною. А вийшла і практичною, і науковою. Учасники сформулювали низку рекомендацій законодавцям і владним інститутам, як казали древні – світу і місту... Сподіваймося на краще – в глобальному світі й рідному місті.

Андрій Кудряченко: «Для припинення сутічок у парламенті спікера Рейхстагу ФРН наділено поліцейською функцією»

Валентин Симоненко: «Кожна п'ята гривня з бюджету використана незаконно. А 18 відсотків втрачених державних коштів – наслідок некомпетентності рішень»

